

Indrinken op eigen erf

Landelijk veldonderzoek naar jongerenontmoetingsplekken
in een semi-particuliere omgeving

STAP, maart 2005

Indrinken op eigen erf

Veldonderzoek

Uitvoerder: STAP (Stichting Alcoholpreventie)

COLOFON

© Stichting Alcoholpreventie

Auteur: J. Mulder

Postadres
Postbus 8181
3503 RD Utrecht
E-mail: stap@alcoholpreventie.nl

www.alcoholpreventie.nl

Kantoor Utrecht
Ravellaan 88
3533 JP Utrecht
Telefoon: 030-6565041
Fax: 030-6565043

maart 2005

Bestelnummer: U.2005.06

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	5
SAMENVATTING	7
1. INLEIDING	11
1.1 Aanleiding onderzoek.....	11
1.2 Probleembeschrijving.....	11
1.3 De hoofdvraag: sociale functie en risico's.....	12
2. ONDERZOEKSOPZET	13
2.1 Methoden en technieken.....	13
2.2 De selectie van de steekproef.....	14
2.3 Dataverzameling	14
3. KENMERKEN VAN DE KETEN	15
3.1 Keten in Nederland	15
3.2 Openingstijden en aantal leden	15
3.3 Locatie en eigenaar van de keten.....	16
3.4 Veiligheid.....	16
3.5 Functies van de keet.....	17
3.6 Contact met andere keten.....	19
4. KENMERKEN VAN DE JONGEREN	21
4.1 Demografische variabelen	21
4.2 Alcoholgebruik.....	21
4.3 Horeca en oneerlijke concurrentie: meningen en observaties.....	22
4.4 De houding ten aanzien van alcohol en verkeer.....	24
4.5 De mening van ouders	24
4.6 Gezamenlijke activiteiten	24
4.7 Racisme en discriminatie	25
5. JONGEREN EN HUN OMGEVING	27
5.1 De houding ten aanzien van de gemeente	27
5.2 De houding ten aanzien van gemeentelijke organisaties	28
5.3 Overlast.....	28
5.4 De houding van betrokkenen	28
6. MEEST OPVALLENDE RESULTATEN	31
6.1 Alcohol: beschikbaarheid en gebruik	31
6.2 Veiligheid van de keten	32
6.3 Tot slot.....	32
7. AANBEVELINGEN	33
7.1 Noodzaak voor juridische duidelijkheid.....	33
7.2 Uitbreiding voorkomen	33
7.3 Risico's voorkomen	34
7.4 Beschikbaarheid beperken.....	35
BRONNEN	37

Samenvatting

Tussen mei en december 2004 heeft een onderzoek plaatsgevonden naar het alcoholgebruik en de veiligheid binnen semi-particuliere settings. Met semi-particuliere settings worden schuren, caravans keten en hokken bedoeld waar jongeren samenkomen voor de gezelligheid en om te drinken. Het aantal van deze locaties (vanaf nu keten genoemd) is de laatste 10 jaar sterk toegenomen en daarmee ook het aantal gemeenten dat hiermee te maken heeft gekregen. Om meer zicht te krijgen op het fenomeen en op de risico's die ermee gepaard gaan is een veldonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd door STAP (Stichting Alcoholpreventie).

Naar schatting zijn er minimaal 1500 keten in Nederland, er zijn 51 keten bezocht tijdens het onderzoek. Alle interviews hebben 's avonds in het weekend plaatsgevonden. Naast medewerkers van STAP zijn ook universitaire studenten bij het onderzoek betrokken geweest. Er zijn zowel semi-gestructureerde interviews als vragenlijsten afgenomen (n=204). Buiten de jongeren zelf zijn ook gesprekken gevoerd met betrokkenen bij het fenomeen keten. Dit gebeurde aan de hand van een gespreksrichtlijn. De gesprekken hebben face-to-face en telefonisch plaatsgevonden.

Keten

De meeste tieners beginnen een keet op een leeftijd van rond de 13 jaar. De keten uit dit onderzoek bestonden variërend tussen een paar maanden tot maximaal 16 jaar. De gemiddelde keet is ongeveer 5 jaar oud. Het fenomeen keten is deels nieuw. Jongeren in plattelandsgemeenten komen al langer samen in schuren en caravans. Nieuw is de hoeveelheid jongeren dat samenkomt. Het aantal keten is de laatste tien jaar sterk toegenomen.

De meeste keten zijn alleen op vrijdag en zaterdagavond geopend. Bijna een kwart (12 gevallen) van de bezochte keten is elke avond geopend.

Alcoholgebruik

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat het alcoholgebruik in de keten zorgwekkend hoog is. Alcohol is in de keten continu en in grote hoeveelheden aanwezig. Alcoholgebruik bestaat vooral uit de consumptie van bier. De jongeren geven aan gemiddeld een half kratje bier per avond te consumeren. Dit komt overeen met twaalf flesjes, of vijftien glazen bier.

De prijs voor een flesje bier ligt tussen de 50 eurocent en 1 euro. Hierdoor vormen de keten een geduchte concurrent voor de horeca. Ondanks dat alcoholverkoop zonder vergunning illegaal is, maken keten geen melding dat controleurs van de Drank- en Horecawet zijn langs geweest. Drankverstrekking vindt plaats binnen de groep vaste leden, maar daarnaast wordt de drank vaak ook verstrekt aan bezoekers die niet tot de vaste kern behoren. De keten lijken geen duidelijk winsttoegmerk te hebben. De winst die eventueel wordt gemaakt, wordt meestal weer in de keet gestoken.

Leeftijdsgrenzen voor de alcoholverstrekking worden niet gehanteerd. Ook jongeren onder de zestien kunnen alcohol drinken in de keten. Jongeren onder de zestien, de wettelijke leeftijdsgrens voor de verstrekking van zwak alcoholhoudende drank, geven aan hun kratten bier voor de keet vaak te kopen in de supermarkt. Soms wordt het bier door een supermarkt of bierkoerier zelfs bij de keet gebracht.

Veiligheid

De veiligheid van de keten laat op veel punten te wensen over. Over de brandveiligheid van de keten wordt maar zeer beperkt nagedacht door de jongeren. Bijna de helft van de keten (24) beschikt niet over een brandblusser of een nooduitgang. Slechts 5 keten beschikken over een nooduitgang. De keten hangen vol met brandbare materialen als vlaggen en posters. Het meubilair is vaak van hout. De keet is meestal niet groter dan 20 vierkante meter en op een 'keetavond' gevuld met gemiddeld 20 tot 25 jongeren. Door het relatief hoge aantal bezoekers is het risico op brandonveilige situaties hoog.

Alcohol en verkeer is een tweede zorgwekkend veiligheidsaspect. Vrijwel alle jongeren begeven zich na afloop van de keetavond in het verkeer op de fiets, de brommer of met de auto. De houding van jongeren wordt gekenmerkt door opmerkingen als: "Hier kan dat" en "Ik kan heel goed tegen bier". Op uitgaansavonden ligt dit anders en regelt men meestal wel een bestuurder die niet gedronken heeft. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de afstand die jongeren daarvoor moeten afleggen, deze is vaak groter dan de afstand van de keet naar huis. Op dergelijke avonden wordt vaak een afspraak gemaakt met iemand die niet drinkt (de BOB), of een taxi gebeld.

Overlast

Van grootschalige structurele overlast van keten voor de omgeving en omwonenden wordt geen melding gemaakt. De meeste keten staan op particuliere grond en hebben naast de grondeigenaar van de keet geen directe burens. Toch geeft ruim een kwart van de keten aan dat omwonenden hebben geklaagd over overlast. Omdat dit cijfer is gebaseerd op zelfrapportage zou het werkelijke cijfer hoger kunnen liggen.

Een groot deel van de keten staat ver verwijderd van de bebouwde kom en zorgt daarom überhaupt niet voor overlast. Slechts enkele keten staan in een dorpskern. Uit gesprekken met directe omwonenden komt geen eenduidig beeld naar voren. Sommige omwonenden hebben te maken met structurele en ernstige overlast 's avonds en 's nachts. Anderen geven aan geen last te hebben van de jongeren en het zelfs wel fijn te vinden dat ze een plek voor zichzelf hebben. Dit kan deels worden verklaard door de traditie van dorpsgemeenschappen die bepaalt klagen over burens bij de gemeente, niet wordt geaccepteerd. Ondervraagde omwonenden geven aan liever te hebben dat de jongeren in de keet zitten dan dat ze op straat rondhangen.

Ouders

Bij ouders van de jongeren is dezelfde houding ten opzichte van de keet waargenomen, als bij de omwonenden. Ook zij zien hun kind 's avonds liever in de keet zitten dan op straat rondhangen. Geen van de ouders lijkt zijn/haar kinderen aan te spreken op hun alcoholgebruik. Drugs zijn in geen van de keten toegestaan door ouders en jongeren.

Ondanks dat ouders een idee van veiligheid lijken te ontleen aan de nabijheid van de keten, gaan ouders slechts bij hoge uitzondering een keet binnen. Van enig toezicht is in keten dan ook geen sprake.

Betrokkenen

Uit diverse gesprekken met betrokkenen bij keten is een aantal gemeenschappelijke standpunten te identificeren:

- Een grote groep mensen en organisaties maakt zich zorgen over het alcoholgebruik van de jeugd
- Ouders en vooral de jongeren zelf lijken zich absoluut geen zorgen te maken over het alcoholgebruik
- Men is blij dat de jeugd een plek heeft om samen te komen (alles beter dan op straat)
- Betrokkenen bij keten (ouders, scholen, kerken etc.) zijn huiverig om negatieve uitspraken over keten te doen
- Men ziet geen eenduidige oplossing voor de keten, maar veel betrokkenen zijn ervan overtuigd dat ouders hierin een cruciale rol spelen
- Alternatieven voor keten zijn belangrijk, maar vaak niet voldoende aanwezig

Aanbevelingen

Een aantal gemeenten is in 2004 gestart onderzoek uit te voeren naar het alcoholgebruik en de veiligheid van keten. Deze projecten hebben ook inzicht gegeven in het aantal keten en mate waarin keten in overtreding zijn met de Drank- en Horecawet.

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek wordt aanbevolen onderzoek uit te voeren naar het werkelijke aantal keten op landelijk niveau. In vrijwel alle keten uit dit onderzoek wordt alcohol verkocht tegen een prijs die hoger ligt dan de inkoopsprijs. Keten zijn daarom een geduchte

concurrent geworden van de plaatselijke horeca. Het is gebleken dat het aantal keten in een regio binnen een relatief korte periode snel kan toenemen. Het is daarom zinvol de omvang van het aantal keten de komende jaren consequent te registreren.

Gemeenten zullen samen met de controleurs van de Drank- en Horecawet beter toezicht moeten houden op de drankverstrekking zoals die in keten plaatsvindt. Alle keten die bezocht zijn in dit onderzoek overtreden in zekere zin de Drank- en Horecawet doordat ze alcohol verstrekken, tegen een bepaalde prijs, zonder vergunning. Tot dusver is echter nog geen van de keten bezocht door controleurs van de Drank- en Horecawet.

Daarnaast wordt aanbevolen de veiligheid in de huidige keten te bevorderen. Daarbij wordt gedoeld op de brandveiligheid in keten en de verkeersveiligheid bij het vervoer van en naar de keten.

Beschikbaarheid van alcohol is in grote mate bepalend voor de consumptie ervan. Aanbevolen wordt dan ook om de beschikbaarheid terug te dringen. Dit kan worden bereikt door maatregelen te nemen op het gebied van: leeftijdsgrenzen voor verkoop, prijs van de alcoholhoudende drank, aantal verkooppunten reduceren en het sluitingstijdenbeleid goed af te stemmen op het lokaal alcoholbeleid.

Tot slot is juridische helderheid ten aanzien van keten hard nodig. De onduidelijkheid over welke verantwoordelijkheden gemeenten en gemeentelijke organisaties hebben leidt tot dusver vooral tot veel passiviteit ten aanzien van de keten. Ouders, jongeren, politie, brandweer en gemeenten weten niet waar ze aan toe zijn. Duidelijkheid over wat wel en niet mag als het gaat om keten zal de besluitvorming rondom gemeentelijk ketenbeleid aanzienlijk kunnen versnellen.

1. Inleiding

In landelijke gemeenten zien we steeds vaker dat jongeren zelf ontmoetingsplekken creëren. Oude schuren en kassen, maar ook caravans zijn voorbeelden van dergelijke ontmoetingsplekken die in de volksmond vaak keten worden genoemd. Deze keten, die meestal op privé-terrein staan, zijn steeds vaker een onderwerp van discussie voor gemeenten, omwonenden, de horeca en andere betrokkenen. Tot vorig jaar (2004) ontbrak gedegen inzicht in de werkelijke risico's die met keten gepaard gaan op het gebied van veiligheid, openbare orde en volksgezondheid. STAP heeft tussen mei en december 2004 een veldonderzoek uitgevoerd naar deze risico's.

1.1 Aanleiding onderzoek

De afgelopen twee jaar is er een toegenomen aandacht waargenomen voor het verschijnsel keten. In de media is redelijk veel aandacht besteed aan het onderwerp. Ook betrokken partijen als de Koninklijke Horeca Nederland en de het Bureau Eerlijke Mededinging (BEM) hebben recentelijk nog van zich laten horen. De BEM heeft een zwarte lijst gemaakt van keten die in overtreding zijn met de Drank- en Horecawet. In sommige regio's hebben omwonenden te maken met het fenomeen in verband met overlast. Kortom, de keten zijn een veelbesproken onderwerp geworden. Afgezien van enkele casuïstische beschrijvingen ontbreekt duidelijk inzicht in de werkelijke manifestatie van het fenomeen. De vraag die gemeenten zich stellen is: "Moeten we de keten verbieden, reguleren of gedogen?". Inzicht is noodzakelijk voor gemeenten om tot weloverwogen beleidsvorming te kunnen komen. Dit inzicht in de manifestatie van het fenomeen keten ontbrak tot voor kort. STAP heeft daarom een onderzoek uitgevoerd naar de aard van deze vorm van vrijetijdsbesteding. Het fenomeen keten is niet nieuw, maar de sterke toename van het aantal keten de laatste jaren en de professionaliteit ervan zijn wel nieuw.

Het onderzoek van STAP heeft het karakter van een pilot-project, omdat vooraf niet duidelijk was in hoeverre het daadwerkelijk mogelijk is toegang te krijgen tot de jongerencultuur zoals die zich in keten afspeelt. Daarnaast zijn ook nieuwe niet eerder geteste methoden van onderzoek ontwikkeld.

Het onderzoek is gebaseerd op een aantal relevante variabelen zoals: beschikbaarheid van alcohol, veiligheid, commercialiteit, overlast en sociale functies. Later in dit hoofdstuk zullen deze variabelen worden beschreven.

1.2 Probleembeschrijving

Door de jaren heen is de jongerencultuur geëvolueerd. Jongeren hebben nu meer mogelijkheden om naast hun vaste bezigheden als werk en studie zelf activiteiten te ondernemen. Er is meer financiële ruimte en tijd voor deze activiteiten. Omdat thuis zitten bij ouders niet altijd even spannend is, ontstaat bij veel jongeren de drang om zich buitenshuis te vermaken. In grote steden voorzien hangplekken, sozen en diverse culturele verenigingen meer in deze behoefte. In kleinere steden en dorpen blijken deze plekken minder vaak voorhanden.

De gemeenten en regio's waar keten vooral voorkomen worden gekenmerkt door veel kleine woonkernen met relatief veel ruimte daaromheen. In deze woonomgevingen ontbreken vaak serieuze alternatieven voor jongeren op het gebied van vrijetijdsbesteding. Bepaalde groepen jongeren kiezen daarom voor het creëren van een eigen plek in de vorm van een keet.

Doel van het onderzoek is meer inzicht krijgen in wat jongeren beweegt samen te komen in een keet en wat de directe gevolgen en risico's zijn van dit regelmatig samenkomen. Denkbare risico's zijn: overmatig drankgebruik, rijden onder invloed, overlast voor omwonenden, onveilige huisvesting en overtreding van wet- en regelgeving.

Daarnaast zijn opvattingen van diverse betrokkenen ten opzichte van keten in kaart gebracht. Betrokkenen zijn in dit geval ouders, omwonenden, scholen, kerken, artsen en wijkagenten.

1.3 De hoofdvraag: sociale functie en risico's

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat zijn de sociale functies van de keten en in hoeverre vormen keten een risico voor de bezoekers en de omgeving?

Uit de hoofdvraag leiden we een aantal deelvragen af.

I In hoeverre is alcohol beschikbaar in de keten?

Aspecten die hierbij een rol spelen zijn de startleeftijd van drinken, de prijs en de mate van consumptie. Beschikbaarheid is een belangrijk thema. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat hoe gemakkelijker alcohol beschikbaar is voor jongeren, des te groter de kans op overmatig gebruik, risico's als rijden onder invloed, agressief gedrag, vernielingen en andere ongelukken veroorzaakt door overmatig alcoholgebruik (Babor e.a., 2003).

II Hoe veilig zijn de keten?

Belangrijk is na te gaan in hoeverre de jongeren en de ouders hebben nagedacht over de veiligheid van de keten. Door middel van observaties is nagegaan in welke mate men in de keten heeft getracht veiligheidsbevorderende maatregelen te treffen. Brandveiligheid van de keten en alcohol en verkeer zijn de hoofdpunten van deze deelvraag.

III In hoeverre zijn keten commercieel?

Naast de werkelijke alcoholconsumptie wordt ook de verkoop zoals die plaatsvindt in de keten getoetst aan de regelgeving van de bestaande Drank- en Horecawet. De meest relevante variabelen zijn het aantal bezoekers, de prijs van de consumpties en de verstrekking van alcohol aan minderjarigen. Op basis hiervan zal uitspraak worden gedaan over de vermeende illegaliteit van de alcoholverstrekking in de keten.

IV In hoeverre veroorzaken keten overlast voor de omgeving?

Vanuit het oogpunt van openbare orde is het belangrijk na te gaan in welke mate keten een bron van overlast zijn voor hun omgeving. Door middel van interviews met omwonenden en jongeren is bepaald in hoeverre deze overlast wordt ervaren.

V Wat is de sociale functie van de keten voor de jongeren?

Keten vervullen een functie in de vrije tijd van jongeren. Aan de jongeren is de vraag voorgelegd hoe belangrijk deze functie is. Daarnaast zijn de kenmerken van de keet vanuit sociaal oogpunt besproken en is gevraagd in hoeverre er alternatieve vormen van vrijetijdsbesteding voorhanden zijn.

1.4 Rapportindeling

Het rapport begint met een beschrijving van de onderzoeksopzet (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 tot en met 6 worden de resultaten van het onderzoek besproken. De resultaten zijn verdeeld in vier hoofdstukken. Hoofdstuk 3 gaat in op de kenmerken van de keten. Hoofdstuk 4 behandelt de kenmerken van de jongeren die de keten bezoeken en hun gewoonten. In hoofdstuk 5 komt de visie van de jongeren op hun omgeving en de visie van de omgeving op de keet aan de orde. In hoofdstuk 6 worden tenslotte de resultaten bediscussieerd gevolgd door een aantal aanbevelingen in hoofdstuk 8.

2. Onderzoeksopzet

Het onderzoek is zowel kwantitatief als kwalitatief van aard. Niet alleen harde cijfers, maar ook persoonlijke opvattingen van jongeren en andere betrokkenen zijn onderzocht en opgenomen in dit rapport. In het nu volgende hoofdstuk zal de onderzoeksopzet besproken worden. Aan bod komen de gebruikte methoden en technieken, de selectie van de steekproef en de dataverzameling.

2.1 Methoden en technieken

Keten

Als methode van onderzoek is gekozen voor een combinatie van interview, observatie en vragenlijst. Interviews van ongeveer 45 minuten per keet zijn afgenomen door een koppel van twee onderzoekers. De interviews hebben bijna allemaal 's avonds plaatsgevonden in de keet zelf. Steeds is één medewerker van STAP en een student communicatiewetenschappen of sociologie tijdens de gesprekken aanwezig geweest. De interviews zijn gehouden aan de hand van een gespreksrichtlijn die steeds als basis voor het interview heeft gediend. In de interviews is getracht zoveel mogelijk leden van de betreffende vriendengroep aan het woord te laten. Naast het schriftelijke materiaal is er ook geobserveerd. Uit observaties valt een aantal belangrijke gegevens te halen. Voorbeelden zijn het drankgebruik op het moment, de brandveiligheid van de locatie en aanwezigheid van elektrische apparatuur, drankvoorraad en de inrichting in het algemeen. Het onderzoek is anoniem afgenomen en in de resultaten zullen de locaties niet bij naam worden genoemd. Alle locaties zijn bezocht tussen mei en december 2004.

Vragen die centraal hebben gestaan in de interviews zijn vragen over de kenmerken van de leden, de kenmerken van de locatie waar de jongeren samenkomen en de activiteiten die jongeren in en rondom hun keet ondernemen. Meest belangrijke punten waarnaar gevraagd is zijn: de frequentie van samenkomst, gemiddeld drankgebruik per avond, drank in- en verkoop, de houding van de ouders ten aanzien van de keet en of men denkt tot overlast te zijn voor de omgeving.

Gemiddeld zijn tijdens de interviews zes leden van de keet aanwezig geweest.

Naast de interviews is aan ongeveer 5 jongeren per keet gevraagd een vragenlijst in te vullen om zo een aantal kwantitatieve gegevens te kunnen verzamelen. De vragenlijst is uiteindelijk door 204 jongeren ingevuld. Centraal in de vragenlijst staan vragen over de functies die de keet heeft voor de jongeren. Functies als alcoholgebruik, een plek hebben voor jezelf zonder toezicht en het ondernemen van activiteiten maken hier onder andere deel van uit. Tenslotte zijn persoonlijke wensen van de jongeren rondom vrijetijdsbesteding gemeten.

De jongeren hebben anoniem deel kunnen nemen aan de vragenlijst en waren niet verplicht tot het invullen ervan.

Betrokkenen

De interviews met betrokkenen zijn vrij exploratief van aard. Er is een gespreksrichtlijn gehanteerd maar daar is vanaf geweken indien het gesprek een andere interessante richting aannam. De interviews zijn met name gericht op de opinies en ervaringen van betrokkenen met de jeugd in de keten. Ook is in veel gesprekken een mogelijke aanpak van de problematiek besproken.

2.2 De selectie van de steekproef

Aan het onderzoek hebben 51 keten deelgenomen. Daarbij is vooraf geen sprake geweest van een bewuste selectie. De keten zijn willekeurig bij het onderzoek betrokken. Onderzoek naar keten in het algemeen is erg moeilijk bespreekbaar binnen deze onderzoekspopulatie. Jongeren en andere betrokkenen bleken meermaals wantrouwend te reageren op de vraag of ze mee wilden werken aan het onderzoek. Toch zijn we erin geslaagd een redelijk aantal keten te bezoeken. Er is getracht in verschillende regio's keten te bezoeken. Keten uit de regio's: Kop van Overijssel, Twente, Gelderse Vallei en Westland zijn bezocht voor dit onderzoek. Daarnaast is een aantal betrokkenen verspreid over dezelfde regio's ondervraagd over het onderwerp (meer hierover in het resultatengedeelte).

2.3 Dataverzameling

De jongeren die hebben meegewerkt zijn telefonisch of via e-mail benaderd. In eerste instantie is via Internet contact gelegd met een aantal keten; via de 'sneeuwbalmethode' zijn de andere keten gelokaliseerd en bezocht. Een koppel van een STAP medewerker en een student is vervolgens op een afgesproken tijd langsgelkomen tijdens een keetavond. Dit werd in geen geval geweigerd.

Mensen die bij de keten en hun bezoekers betrokken zijn, zoals ouders, omwonenden, scholen en politie, zijn opgespoord met behulp van informatiegidsen van de gemeentes.

De ouders die bij dit onderzoek zijn betrokken, zijn min of meer per toeval gevonden. Ouders van jongeren die naar keten gaan, zijn niet als groep te traceren en waren daarom lastig te bereiken. Bovendien zijn niet alle ouders even bereid over hun ervaringen te vertellen. Bij telefonische ondervraging van een aantal betrokkenen bleken sommigen één of meerdere kinderen te hebben die naar keten gaan. Deze gesprekken zijn gebruikt om een beeld te scheppen van de opvattingen van ouders.

Zoals al eerder is vermeld, valt of staat een onderzoek als het huidige met de medewerking van de doelgroep. Vanwege de gevoeligheid van het thema die merkbaar was bij de jongeren en betrokkenen dient voorzichtigheid te worden betracht bij de interpretatie van de resultaten.

3. Kenmerken van de keten

Keten hebben een aantal duidelijke kenmerken. Het aantal bezoekers en de openingstijden van de keet zijn zulke kenmerken. Evenals de locatie van de keet en de veiligheid ervan, de mate waarin de keet voor overlast zorgt voor de omgeving en ook de functie die de keet heeft voor de bezoekers. Alle waarneembare relevante kenmerken worden in dit hoofdstuk besproken.

3.1 Keten in Nederland

Het is moeilijk nauwkeurig weer te geven hoeveel keten Nederland telt. We kunnen wel een schatting maken van het totaal. Op basis van een internetinventarisatie die STAP heeft gehouden kan worden geconcludeerd dat minimaal 50 gemeenten te maken hebben met het fenomeen keten. Het aantal keten per gemeente loopt sterk uiteen en varieert van ongeveer 5 keten tot en met 250 keten. Uit onderzoek dat STAP heeft gedaan in drie gemeenten en op basis van cijfers van drie andere gemeenten schatten we het gemiddelde aantal keten per gemeente op ongeveer 30. Dat wil zeggen dat er in Nederland naar schatting minimaal 1500 keten zijn.

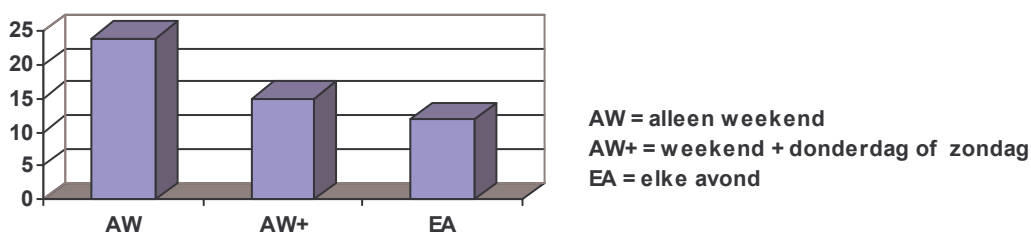
De leeftijd van de keten die deel hebben genomen aan dit onderzoek loopt uiteen van 2 tot 16 jaar. De gemiddelde keet bestaat ongeveer 5 jaar. De meeste keten gaan gemiddeld 10 jaar mee. De jongerengroep is dan meestal in de twintig en valt vaak uit elkaar. Zeer zelden (slechts twee keten uit dit onderzoek) wordt de keet daarna doorgezet en blijft de groep bij elkaar komen in de keet. In sommige gevallen stopt de keetgroep, maar blijft de locatie bestaan en wordt vervolgens gebruikt door een andere groep jongeren. Meestal is dit de vriendenclub van een jonger familielid van een van de keetleden.

3.2 Openingstijden en aantal leden

De ruime en willekeurige openingstijden zijn een kenmerkende eigenschap van de meeste keten. Door het particuliere karakter van de keten hebben ze niet te maken met bestaande wet- en regelgeving rondom sluitingstijden. Ook leeftijdsgrenzen voor alcoholverstrekking spelen er geen rol, wat de keet in principe toegankelijk maakt voor iedereen die toegelaten wordt door de leden.

De openingstijden van de keten lopen uiteen, maar over het algemeen kan worden gezegd dat de jongeren tussen 19.30 en 21.00 uur zich verzamelen in de keet. De 'keetavond' loopt, afhankelijk van de plannen van de jongeren later op de avond, tot een uur of 02.00 's nachts. Jongeren boven de 18 jaar blijven soms langer tot vroeg in de ochtend. Gaat men dezelfde avond nog uit, dan blijft men doorgaans niet langer dan tot een uur of 23.00. Alle keten uit dit onderzoek zijn op vrijdag en zaterdag open. Voor de andere avonden verschillen de keten zoals blijkt uit onderstaand figuur.

Figuur 1: Openingsdagen van keten (n=51)

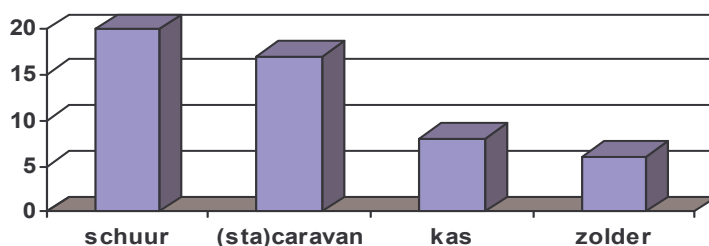
Van de 51 keten is iets minder dan de helft (24) alleen geopend in het weekend op vrijdag en zaterdag. Voor 15 keten geldt dat ze een extra vaste dag hebben op donderdagavond of zondag(middag). Twaalf keten uit dit onderzoek heeft aangegeven vrijwel elke avond open te zijn. Op de doordeweekse dagen is het aantal bezoeker kleiner, meestal een groepje van 4 tot 7 jongeren.

Gemiddeld hebben keten 17 leden. In de meeste keten geven de jongeren aan dat naast hun vaste groep ook diverse anderen (aanhang, vrienden) op bezoek komen. Het aantal bezoekers loopt sterk uiteen maar gemiddeld heeft een keet tussen de 2 en 8 bezoekers op een avond. Voor twee keten geldt dat dit aantal soms oploopt tot 50 bezoekers.

3.3 Locatie en eigenaar van de keten

Vrijwel alle keten staan op particuliere grond. Slecht 2 van de 51 keten bevonden zich op gemeentegrond. Deze twee locaties werden gedoogd door de betreffende gemeente. Keten vinden we meestal terug op de volgende locaties:

Figuur 2: Meest voorkomende keetlocaties (n=51)

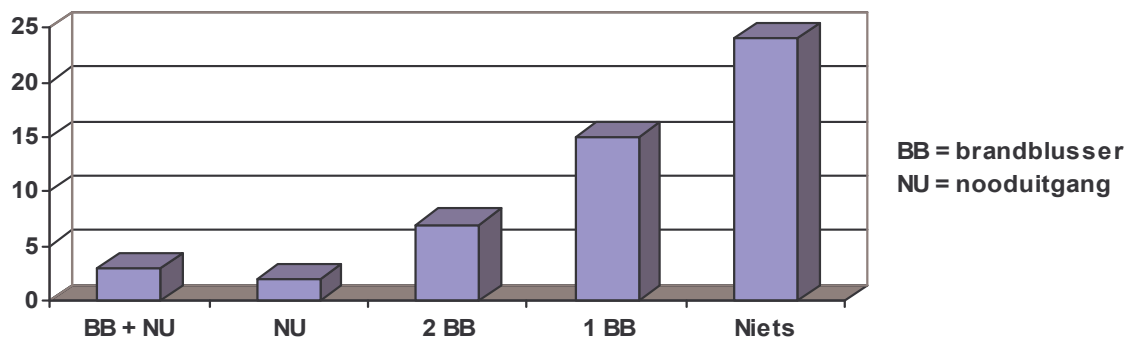
Schuurtjes en tuinhuisjes zijn duidelijk het populairst bij de jongeren. Meestal wordt een bouwval van de ouders opgeknapt, of kiest men voor een afgebakend stukje van een grotere schuur. De locatie op zich is officieel vaak het eigendom van de ouders. Dat is anders bij de jongeren die kiezen voor een (sta)caravan. In dit geval wordt meestal via kennissen, de lokale caravanhandelaar of via Internet (www.marktplaats.nl) een oude caravan gekocht door de jongeren zelf. Het principe van een keet in een kas is nagenoeg hetzelfde als dat van een keet in een schuur. Keten in kassen (meestal hokken genoemd) vinden we vooral terug in het westen van Nederland in de tuinbouwgebieden. De laatste vorm keet vinden we terug op zolders van – meestal agrarische – bedrijven.

De kosten van de keetlocatie zijn meestal voor de ouders of eigenaar van het terrein. Jongeren betalen meestal niet voor de locatie en in veel gevallen betaalt de officiële keeteigenaar (meestal de ouders) de energierekening.

3.4 Veiligheid

Van de 51 bezochte keten beschikt nauwelijks de helft (24 keten) over een brandblusser. Aan nooduitgangen voor de keet is vrijwel niet gedacht door de jongeren. Onderstaand figuur geeft weer op welke manier keten aandacht hebben besteed aan de veiligheid.

Figuur 3: Veiligheidsaspecten (n=51)

Drie keten (6%) beschikken zowel over een brandblusser als over een nooduitgang. Twee keten hebben alleen een nooduitgang maar geen brandblusser. Zeven keten hebben twee brandblussers maar geen nooduitgang. Vijftien keten hebben één brandblusser maar ook geen nooduitgang. In maar liefst 26 keten is zowel geen brandblusser als nooduitgang aanwezig.

De jongeren zijn in de veronderstelling dat ze de keet gemakkelijk kunnen verlaten bij brand, ondanks dat soms meer dan vijftien man aanwezig is en vrijwel elke keet maar over één deur en geen nooduitgang beschikt. De jongeren doen er vrij lacherig over; 'We blussen wel met bier'. De grootte van de keten ligt gemiddeld rond de 20 vierkante meter. Er is vaak een bar aanwezig die een deel van de keet van de deur afschermt. Brandbare materialen als vlaggen, slingers, hout, rieten matjes en ander versiermateriaal komen veelvuldig voor. Alle keten beschikken over een stroomvoorziening waarop diverse elektrische apparaten zijn aangesloten. De meest voorkomende apparaten zijn: een koelkast, muziekinstallatie, computer, televisie, dvd speler, magnetron, spelcomputer en (gas)kachelkje. Sommige keten beschikken zelfs over een houtkachel die ze eigenhandig stoken. De stroom wordt meestal afgetapt van een nabijgelegen huis, met behulp van een haspel die aan de keet wordt verbonden.

3.5 Functies van de keet

Om beter inzicht te krijgen in de functies die jongeren belangrijk vinden aan een keet is een vragenlijst afgenomen onder een deel van de jongeren. Naast vragen over de keet bestaat de enquête ook uit vragen over het vrijetijdsgedrag van de jongeren en vragen over hun houding ten opzichte van de gemeente.

De jongeren is gevraagd op een tien puntsschaal lopend van zeer onbelangrijk (0) tot zeer belangrijk (10) hun oordeel te geven over de meest belangrijke functies van de keet.

De belangrijkste functie van de keet is het samenkomen en de gezelligheid die daarbij hoort (score 9,4). De jongeren voegen daar aan toe dat samenkomen in een keet veel leuker is dan maar wat op straat rond hangen. De 'ouderwetse' gezelligheid en het samenkomen blijken voor jongeren nog steeds erg waardevol te zijn.

In figuur 4 (z.o.z.) worden de scores op zes andere functies van de keet weergegeven.

Figuur 4: Sociale functies van de keet

Functie	Score
Het samenkomen met vrienden (gezelligheid)	9.4
Een eigen plek hebben voor jezelf zonder ouders/familie	8.4
Bier/alcohol drinken	8.2
Prijs van de consumpties ten opzichte van de kroeg/café	8.0
De keet heeft geen sluitingstijd	7.2
Activiteiten ondernemen (vakantie, sporten, uitgaan, wedstrijden etc.)	7.2

De belangrijkste functie van de keet is het samenkomen en de gezelligheid die daarbij hoort (score 9,4). De jongeren voegen daar aan toe dat samenkomen in een keet veel leuker is dan maar wat op straat rond hangen. De 'ouderwetse' gezelligheid en het samenkomen blijken voor jongeren nog steeds erg waardevol te zijn.

De tweede functie is het hebben van een plek voor jezelf (score 8,4). Het samenkomen op eigen terrein zonder toezicht en bemoeienis van ouders, wordt erg hoog gewaardeerd. De jongeren geven bovendien aan dat er in de directe omgeving meestal vrij weinig te doen is en thuis op de bank zitten bij de ouders niet echt een leuke optie is.

Een derde hoog scorende functie is de horecafunctie die de keet heeft. Drie aspecten staan hierbij centraal. Allereerst het alcoholgebruik dat door de jongeren hoog gewaardeerd wordt (score 8,2). Maar liefst 99 (49%) van de 204 jongeren geeft zelfs een 9 of een 10 als score op dit punt. Deze waardering vind je ook terug in de aankleding van de keten. Alcoholreclame-uitingen zoals vlaggen van bekende biermerken en posters van alcoholproducten hangen er veelvuldig. Ook op de website de veel keten hebben vind je deze uitingen volop terug. Bier lijkt bij het imago van de keten te horen en de jongeren zijn daar klaarblijkelijk trots op. De keten staan vaak vol met lege flesjes en stapels kratjes. Tijdens de interviews, die meestal niet langer dan 45 minuten duren, worden gemiddeld twee flesjes bier geconsumeerd per persoon.

Een tweede aspect van de horecafunctie die de keet heeft, is de prijs van de consumpties (score 8,0). De jongeren geven veelvuldig aan dat de prijs voor hen een duidelijke reden is om naar de keet te gaan. Ze begrijpen de aantijgingen van de horeca tegen de keten niet. "Moeten ze het bier maar goedkoper maken", is een veelgehoord commentaar.

Het derde horeca-aspect is de vaste sluitingstijd die bij de keet ontbreekt (score 7,2). Keten hebben vaak geen vaste sluitingstijd, wat het mogelijk maakt voor de jongeren om tot in de kleine uurtjes te blijven. Dit laatste aspect lijkt voort te komen uit 'het gevoel van vrijheid' dat jongeren zoeken.

De laatste en minst hoog scorende functie van de keet is het ondernemen van gezamenlijke activiteiten als sporten, uitgaan en samen op vakantie gaan (score 7,2). Dat hoort er gewoon bij, volgens de jongeren, maar daar draait de keet niet om. "Bier drinken en gezellig samen ouwehoeren" wordt door de meeste jongeren veel belangrijker gevonden. In hoofdstuk 4 zal verder in worden gegaan op de activiteiten die de jongeren samen ondernemen.

3.6 Contact met andere keten

Contact met andere keten is een aspect dat ook ter sprake is gekomen tijdens de interviews. Dat contact is er wel volgens de jongeren, maar wat de frequentie van dit contact is blijkt moeilijk te achterhalen. De jongeren geven op de vragen over dit thema geen duidelijke antwoorden. Ze gaan wel eens bij elkaar langs, maar een vaste frequentie van bezoek is er niet. Sommige jongeren lijken gemakkelijk meerdere keten te bezoeken, dan anderen. Dat wordt niet van iedereen 'gepikt'. Contact is er meestal met keten uit het eigen dorp, waar ook vaak oudere of jongere broers in zitten. Daarnaast is er soms ook contact met keten ver buiten de gemeentegrenzen. Internet en de vele keet-websites maken het mogelijk contact te leggen met keten tot aan de andere kant van het land. Uit de interviews is gebleken dat sommige keten goed op de hoogte zijn van de situatie in andere delen van het land en via internet ook contact onderhouden met keten uit andere plaatsen.

Er zijn op dit moment drie grotere websites bekend die een overzicht bieden van keten door het land of in een bepaalde regio. Dit zijn:

<http://www.jongeren-startpagina.nl/vriendensites>

<http://0174-hokken.pagina.nl>

<http://www.keten.boom.nl>

4. Kenmerken van de jongeren

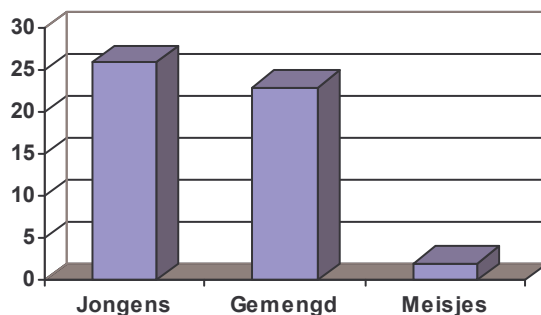
Zoals in het vorige hoofdstuk de kenmerken van keten uiteen zijn gezet, zullen nu de bezoekers van keten beschreven worden aan de hand van hun kenmerken. Aan bod komen gegevens over geslacht, leeftijd en opleiding. Daarnaast wordt het alcoholgebruik van de jongeren besproken, het aspect alcohol en verkeer en de houding die ouders innemen ten aanzien van het (keet)bezoek van hun kinderen.

4.1 Demografische variabelen

De leeftijd van de jongeren in de keten loopt sterk uiteen. Er zijn interviews gehouden met keetbezoekers van 12 tot en met 41 jaar. De gemiddelde leeftijd van de jongeren is 18 jaar. Gezien de gemiddelde leeftijd van een keet van 5 jaar kunnen we concluderen dat de meeste jongeren rond hun dertiende begonnen zijn met de keet.

De meeste bezoekers van keten zijn jongens. Van de 204 jongeren die de vragenlijst hebben ingevuld waren er slechts 17 van het vrouwelijke geslacht. Meisjes komen wel naar de keet toe, maar dan meestal omdat ze de vriendin zijn van één van de jongens. De verdeling van bezoekers qua geslacht wordt weergegeven in de onderstaande figuur.

Figuur 5: Keetsamenstelling qua geslacht (n=51)

In 26 keten (51%) komen alleen jongens. Het aantal gemengde keten waar zowel jongens en meisjes komen ligt iets lager op 23 (45%). In het onderzoek zijn twee keten bezocht waar alleen meiden samen komen (4%). De vaste groep uit de keet bestaat vrijwel alleen uit jongens.

Meer dan de helft van de jongeren (53%) heeft een VMBO-niveau of lagere school achtergrond. Ongeveer een kwart (23%) volgt een opleiding op middelbaar niveau (MBO/MAVO), of heeft deze afgerond. Ongeveer hetzelfde gedeelte (24%) doet een opleiding op hoger niveau (HAVO/VWO), of heeft deze afgerond.

4.2 Alcoholgebruik

Alcoholgebruik en keten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat blijkt onder andere uit de aanwezigheid van drank in de koelkast en het aantal lege kratten dat vaak staat opgestapeld. Het blijkt ook uit de uitspraken die de jongeren doen in de trant van “een keet zonder bier is geen keet”. En het blijkt uit de aanwezigheid van reclamemateriaal van alcoholproducten.

De jongeren geven aan tien tot vijftien (gemiddeld 12) flesjes bier per avond te drinken (let wel, 187 van de 204 jongeren waren jongens). Dit cijfer is veel hoger dan de cijfers die onlangs door het Trimbos-instituut zijn gepresenteerd over het landelijk gemiddelde van jongeren. Voor 14- en 15-jarigen ligt het gemiddelde alcoholgebruik in het weekend op 5,27 glas per avond (Pol e.a., 2003).

Als we de cijfers leggen naast het alcoholgebruik van jongeren in Nederlandse vakantiegemeenten tijdens de zomer, dan zien we overeenkomstige resultaten. Uit onderzoek in de gemeenten Valkenburg, Texel, Noordwijk en Terschelling kwam een gemiddeld aantal glazen tussen de 19 en 34 (voor jongens) op een weekenddag (NIGZ / Universiteit Maastricht, 2001). Deze cijfers zijn beter vergelijkbaar met de 12 flesjes (ongeveer 15 glazen) die de jongeren in de keten op een gemiddelde avond aangeven te drinken. Uit het onderzoek is gebleken dat deze hoeveelheid drank met name in de weekendavonden wordt gedronken. Op doordeweekse avonden wordt er minder gedronken in verband met studie of werk de volgende dag.

Drinken als doel op zich is een begrip dat in de wetenschappelijke literatuur ook wel bekend staat als een 'time-out situatie'. Dit is een situatie waarbij drankgebruik op zich centraal staat zonder dat erbij wordt gegeten of dat er iets speciaals te vieren is (Knibbe, 2001). Uit het perspectief van de jongeren bestaat een dergelijke situatie in de afstand die de jongeren kunnen en mogen nemen van de verplichtingen die ze tegenover belangrijke anderen als ouders, school, werkgevers en collega's hebben. De functies van alcohol hierin zijn:

- expressie van vrijheid van alledaagse verplichtingen en verhoudingen
- expressie van kameraadschap met anderen
- structureren van de tijd in time-outsituaties

Bron: Knibbe (2001).

Soort drank

De meeste jongeren geven aan bier te drinken. Met name de jongens. Bier wordt vooral gedronken uit flesjes. Voor de meisjes die de keet bezoeken worden ook wel mixdrankjes gekocht. In enkele keten geven de jongens aan ook wel eens sterke drank te drinken. Het is moeilijk te zeggen in hoeveel keten sterke drank wordt gedronken. Sterke drank (bevat 15% alcohol of meer) wordt meestal meegenomen op willekeurige momenten en is vaak niet vast aanwezig. Een feestje of verjaardag kan een aanleiding zijn om een fles mee te nemen.

Roken en drugs

Roken is in de meeste keten toegestaan. Slechts enkele keten hebben een rookverbod. Voor drugs ligt de situatie heel anders. De jongeren zeggen meestal dat drugsgebruik in de keet niet voorkomt. Het is moeilijk te zeggen of dit werkelijk zo is. Er gaan geruchten dat in enkele keten wel drugs worden gebruikt. In ieder geval zijn er in dit onderzoek twee keten gesignaleerd die onlangs gesloten zijn in verband met het drugsgebruik van de leden. In een keet gaf een jongen aan dat jongeren die wilden blowen maar even buiten moesten gaan staan.

Jongeren praten gemakkelijk over alcohol maar praten over drugs is vaak toch nog een taboe. Zeker tegen een onbekende geven jongeren niet gemakkelijk aan dat ze drugs gebruiken. Het zou goed kunnen dat jongeren zeggen dat drugs niet worden toegestaan, omdat ze willen voldoen aan de sociale norm. Terwijl er in feite misschien wel (soft)drugs gebruikt worden in keten. Het doel van dit onderzoek was echter niet om een goed beeld te krijgen op de omvang van het drugsgebruik van jongeren in keten.

4.3 Horeca en oneerlijke concurrentie: meningen en observaties

Over de horeca zijn de jongeren duidelijk, die is gewoon veel te duur. Bovendien ontbreken er vaak echt leuke uitgaansgelegenheden voor veel jongeren in de buurt (daarover meer in het volgende hoofdstuk). Jongeren uit dorpen of kleine stadjes moeten vaak eerst een taxi nemen naar een uitgaansgebied verder weg. Dan betalen ze vaak ook nog vaak entree. Bovendien kosten de

consumpties daar meestal tenminste 2 euro per glas. In de keet betalen ze meestal tussen de 50 cent en een euro voor een flesje bier. Vanuit financieel oogpunt gezien is de horeca voor jongeren veel minder aantrekkelijk.

De Drank- en Horecawet zegt het volgende over drankverstrekking:

Artikel 1:

Horecabedrijf: de activiteit in ieder geval bestaande uit het bedrijfsmatig of anders dan om niet verstrekken van alcoholhoudende drank voor gebruik ter plaatse.

Artikel 3:

Het is verboden zonder daartoe strekkende vergunning van burgemeester en wethouders het horecabedrijf of slijterbedrijf uit te oefenen.

In de keten, zoals die in dit onderzoek zijn bezocht, is sprake van verkoop anders dan om niet. Ondanks dat het om een zeer laag bedrag gaat en de keten geen zichtbaar winsttoogmerk nastreven, vindt er toch verkoop van alcoholhoudende drank plaats. De verkoop geschiedt voor het grootste gedeelte binnen een vaste groep leden die het geld ook samen bij elkaar leggen, maar daarnaast vindt er ook verkoop plaats aan derden. Deze derden zijn vrienden, vriendinnen en incidenteel ook jongeren uit andere keten buiten de gemeente. Geen van de keten heeft melding gemaakt dat controleurs van de Drank- en Horecawet zijn langs geweest. Op dit punt hebben ze dan ook nog niet veel te vrezen.

De winst die men maakt op de gemiddelde verkoopprijs van 70 cent voor een flesje bier, wordt vrijwel altijd weer in de keet zelf gestoken. Zo kan men af en toe iets nieuws kopen zoals een koelkast, tv of een radio. Wat overblijft wordt in de keetkas gestoken. Hier kunnen soms grote bedragen mee gemoed zijn. Een keet vertelde zo'n 2000 euro in kas te hebben. Een andere keet gaf aan per jaar zo'n 8000 euro over te houden aan de verkoop van drank. Wat er gebeurt met dit geld blijft onduidelijk. Buiten de bestedingen aan nieuwe apparatuur en cadeautjes blijft er vermoedelijk toch nog een aanzienlijk bedrag over. Sommige keten organiseren een jaarlijkse barbecue, maar zelfs dan is het onwaarschijnlijk dat men quitte draait.

Drank wordt meestal door een vast lid ingekocht. Vaak is dit de zoon van de ouders op wier grond de keet staat. De drank wordt meestal ingekocht bij een supermarkt met de auto of tractor, maar soms levert de buurtsupermarkt ook bier aan huis. Sommige keten hebben een rekening lopen bij de supermarkt die periodiek betaald wordt.

Opvallend was een gesprek met een keet van jongens van 12 tot 14 jaar oud. Ook zij geven aan bij de plaatselijke supermarkt hun drank te kopen. De Drank- en Horecawet zegt dat drankverkoop in supermarkten slechts mag plaatsvinden aan jongeren van 16 jaar en ouder. Andere minderjarigen gaan op zoek naar een andere oplossing en schakelen hun ouders in. Op die manier kan de wetgeving omzeild worden.

De jongeren is ook gevraagd of de keet op enigerlei wijze gesponsord wordt. Geen van de keten heeft aangegeven gesponsord te worden. De vele reclame-uitingen van alcoholhoudende drank in de keet en op de website zijn volgens de jongeren puur voor de aankleding van de keet. Het levert een bijdrage aan hun imago.

Van echte commercialiteit lijkt geen sprake in de keten. De jongeren hebben geen zichtbaar winsttoogmerk en worden ook niet gesponsord.

De keten vormen wel heel duidelijk een bron van concurrentie voor de bestaande horeca. Keten ontwikkelen zich als een goedkoop alternatief voor jongeren die samen willen komen en willen drinken. De jongeren geven aan dit te beseffen en begrijpen vaak de klachten van de horeca wel. Hun antwoord is steevast: "Moeten ze maar niet zo duur zijn".

4.4 De houding ten aanzien van alcohol en verkeer

Het vervoer van en naar de keet gebeurt op verschillende manieren. De jongste bezoekers (onder de 16 jaar) nemen meestal de fiets of komen te voet. De categorie daarboven (16-18 jaar) kiest vooral voor de brommer. De categorie boven de 18 jaar komt meestal met de auto. Op de vraag: "En hoe doen jullie dat dan met drank?", zeggen jongeren vaak: "Ach hier kan dat wel". Voor de jongens die brommer rijden lijkt hetzelfde te gelden. Midden in de nacht is er weinig verkeer en er wordt volgens hen toch niet op snelheid of rijden onder invloed gecontroleerd. Tijdens het uitgaan in nabije dorpen of steden wordt meestal een taxi besteld door de oudere jongeren. Toch leeft het gevoel heel sterk dat niemand ze wat maakt. Keten staan vaak ver van de bewoonde wereld en worden bovendien meestal bezocht door ondernemende jongeren waarvan de ouders vaak kleine zelfstandigen zijn. Men is gewend zelf de zaken te regelen en risico's te nemen. Deze risico's zie je terug in de houding die de jongeren innemen ten aanzien van alcohol en verkeer.

4.5 De mening van ouders

Naast de vraag wat de jongeren zelf van de keet vinden, is hen ook gevraagd wat hun ouders ervan vinden. Nagenoeg alle jongeren zeggen dat hun ouders het prima vinden. Daaraan wordt meestal toegevoegd dat de ouders de voorkeur geven aan de keet boven rondhangen op straat. Bovendien weten ouders nu waar ze hun kinderen kunnen vinden, hetgeen hen een veilig gevoel geeft, volgens de jongeren. Slechts enkele jongeren laten doorschemeren dat hun ouders eigenlijk niet zo gelukkig zijn met de keet.

Tijdens de interviews was drie keer een ouder van één van de jongens bij het gesprek aanwezig. In alle gevallen waren de ouders positief over de keet. Dit is ook meer dan logisch aangezien ouders toestemming geven voor het stallen van een keet op hun terrein. Ondanks dat ouders toestemming geven en weten dat er veel gedronken wordt in de keet lijkt het alsof ze zich niet met de keet willen bemoeien. Het biedt een omgeving waarin de jongeren zich terug kunnen trekken vinden de jongeren en dit idee ondersteunen de ouders. Ten aanzien van de risico's van het overmatig alcoholgebruik werd vaak gereageerd met: "Ach toen wij jong waren dronken we ook".

4.6 Gezamenlijke activiteiten

Ondanks het feit dat de jongeren 'het samen activiteiten ondernemen' niet als de meest belangrijke functie van de keet waarden (zie hoofdstuk 3), zijn de jongeren redelijk ondernemend.

De meest voorkomende activiteit die de jongeren samen ondernemen is het stappen. Men trekt daarom regelmatig gezamenlijk richting de bekende discotheken en uitgaansgelegenheden in de regio. Het feit dat jongeren een keet hebben wil dus niet zeggen dat ze niet meer regelmatig uitgaan.

Ook worden verjaardagsfeesten in keten gevierd. Bovendien worden er soms bepaalde themafeesten gevierd, soms in elke keet afzonderlijk soms ook gezamenlijk met een stel keten. Oud & Nieuw is een goed voorbeeld hiervan. Er zijn zelfs keten die alleen met oud en nieuw worden gebruikt en gedurende deze periode zo'n twee weken elke dag geopend zijn. Dit laatste fenomeen is sterk regio gebonden en doet zich voornamelijk voor in de Kop van Overijssel.

Naast de avondactiviteiten wordt ook overdag het een en ander met elkaar ondernomen. Voorbeelden zijn sportwedstrijden, deelname aan regionale feesten als carnaval en bepaalde corso's.

De laatste belangrijke activiteit van de jongeren is het samen op vakantie gaan. Bekende vakantieoordn als Gran Canaria, Lloret de Mar, Texel en Terschelling, maar ook wintersport en een weekendje Centerparcs zijn populair.

4.7 Racisme en discriminatie

Een opvallend aspect aan de bepaalde keten is de veel voorkomende vijandigheid ten opzichte van 'buitenlanders'. Tijdens interviews in keten en gesprekken met omwonenden zijn veelvuldig discriminerende opmerkingen richting buitenlanders geuit. Ook hangen er 'white power' vlaggen in een aantal keten. Omdat keten vaak in de buurt van kleinere dorpen staan is de plaatselijke cultuur er vaak hecht. Dorpelingen leven al generaties lang samen en zijn op allerlei manieren met elkaar verbonden als familie, vrienden, collega's, etc. Men heeft het niet zo op 'buitenstaanders'. Dat geldt met name voor buitenlanders maar vaak ook voor 'stadsmensen' die in het dorp komen wonen.

Naast racisme zijn soms ook discriminerende opmerkingen richting vrouwen waargenomen in de keten. De jongens die vaak de initiatiefnemer en de harde kern van de keet zijn, uitte zich meermaals zeer grof in de richting van de vrouwelijke bezoekers van de keet. Dit gebeurde meestal op momenten dat de meiden er niet waren maar soms ook in hun aanwezigheid. Zowel racisme als discriminatie waren geen onderwerp van onderzoek in deze studie. Voor beter inzicht in de omvang van deze op vooroordelen beruste attitude- en gedragspatronen van jongeren, is specifiek onderzoek noodzakelijk.

5. Jongeren en hun omgeving

In dit hoofdstuk wordt de houding van de jongeren ten opzichte van hun omgeving besproken. Aan bod komt de mening van de jongeren over de gemeente. Daarna wordt de houding van de jongeren ten opzichte van gemeentelijke organisaties als jongerenwerk en politie en het thema overlast besproken. Tot slot wordt de houding van een aantal betrokkenen bij de keten beschreven.

5.1 De houding ten aanzien van de gemeente

Al vrij snel is het de onderzoekers duidelijk geworden dat de jongeren weinig positief zijn over hun gemeente. De algemene tenor wordt gekenmerkt door een gevoel te worden bestuurd door een stel stadse lieden die zich niet in het boeren- of tuindersleven kunnen verplaatsen. “Ze begrijpen ons niet” is een veelgehoord standpunt. Mensen hebben hun eigen bedrijf en zijn gewend hun zaken zelf te regelen. Daarbij hebben ze geen behoefte aan inmenging van buitenaf, de gemeente moet zich niet met hen bemoeien.

De jongeren zijn zich ook bewust van de kritische houding die gemeenten meestal innemen ten aanzien van de keten. Samen met het negatieve beeld dat ze – mogelijk via hun ouders – hebben meegekregen over de gemeente verklaart dit de vijandige houding die de jongeren innemen ten opzichte van hun gemeente.

Op de vraag uit de enquête of de jongeren vinden dat er in hun gemeente genoeg te doen is, wordt lichtelijk negatief geantwoord. De jongeren hebben de mogelijkheid op een vierpuntsschaal variërend van, ‘er is niks te doen voor jongeren in de gemeente’ tot ‘er is veel te doen voor jongeren in de gemeente’, hun oordeel te geven. De gemiddelde score van de jongeren bedraagt 2,2 en dat is net iets onder het werkelijke middelpunt van de schaal (2,5). De jongeren geven daarmee aan dat er voor hen weinig te doen is in de gemeente, maar ze zijn niet uitgesproken negatief.

De jongeren is ook gevraagd aan te geven wat er volgens hen nog mist in hun gemeente.

De volgende punten scoren het hoogst (n=204):

Wat mist er in de gemeente:

- Discotheek: 94 keer genoemd (46%)
- Bioscoop: 66 keer genoemd (32%)
- Leuke kroegen: 42 keer genoemd (21%)
- Een hangplek: 33 keer genoemd (16%)

Aan een discotheek lijkt voor de meeste jongeren behoefte te bestaan (46%). Ondanks dat de meeste jongeren uit dit onderzoek wonen in afgelegen gebieden waar geen echte uitgaanssteden in de buurt zijn, geven de jongeren toch aan regelmatig naar discotheken te gaan. Dit wordt meestal gedaan in groepsverband waarbij een auto, taxi, busje of soms zelfs touringcar wordt geregeld. Voor de jongeren is dit geen probleem alleen zou een discotheek iets dichterbij huis wel makkelijker zijn.

Voor de bioscoop geldt eigenlijk hetzelfde. Bioscopen zijn er in de directe woonomgeving meestal niet. Eenderde van de jongeren (32%) geeft aan een bioscoop te willen hebben in de gemeente. Eenvijfde deel van de jongeren (21%) mist leuke kroegen in de nabije omgeving. Dit aantal is opvallend laag gezien het feit dat de meeste jongeren geen (leuke) kroegen hebben in hun woonomgeving. De keet die duidelijk een deel van deze behoefte opvangt zou een verklaring kunnen zijn voor dit lage cijfer. Opvallend is dat een klein deel van de jongeren (16%) ondanks het bestaan van de vele keten nog steeds behoefte aan een hangplek heeft, terwijl de keet toch vaak als een oplossing voor het buiten

rondhangen wordt aangedragen. Wellicht is die behoefte seizoensgebonden; in de winter zit men graag warm en droog in een keet, terwijl de verkoeling van de buitenlucht in de zomer juist de voorkeur heeft.

5.2 De houding ten aanzien van gemeentelijke organisaties

De jongeren is ook gevraagd naar hun kijk op gemeentelijke organisaties als politie en jongerenwerk. Ze zeggen allemaal geen problemen te hebben met de politie. Toch hebben ze het liefst niets met agenten te maken, uit angst dat hun keet verboden wordt.

Dezelfde houding nemen jongeren in tegenover andere organisaties. Het is gebleken dat jongerenwerkers en regionale instellingen daarom tot nu toe nog vaak slecht op de hoogte zijn van wat er in de keten gebeurt. Jongeren hebben ook liever geen pottekijkers in de keet. Ze hebben niets te winnen bij publiciteit en bekendheid. De charme van een keet is juist op jezelf kunnen zijn zonder toezicht en controle van buitenstaanders. Het gevolg is dat buitenstaanders zoveel mogelijk buiten de deur worden gehouden.

5.3 Overlast

Het is moeilijk gebleken goed inzicht te krijgen in de mate waarin keten voor overlast zorgen. Van de 51 bezochte keten geven er 14 (27%) aan een- of meermaals klachten te hebben gehad van omwonenden. Het is niet te zeggen of dit cijfer, dat gebaseerd is op zelfrapportage, representatief is voor de hele populatie keten. Overlast is een zeer betrekkelijk begrip. De ernst van overlast wordt meestal bepaald aan de hand van de mate waarin betrokkenen deze ervaren. Een dorp of straat kan regelmatig te maken hebben met jongeren die tot diep in de nacht rondscheuren met voertuigen en vervolgens veel rommel en vernielingen veroorzaken. Zo'n situatie wordt echter pas als overlast bestempeld als de betreffende omwonenden deze ook als zodanig ervaren. De plaatselijke cultuur die het gedrag van de jongeren tot op zekere hoogte accepteert lijkt vaak een remmende factor te zijn op deze ervaren overlast. In de volgende paragraaf zal verder op dit onderwerp worden ingegaan.

5.4 De houding van betrokkenen

Naast de jongeren zelf zijn tijdens het onderzoek ook gesprekken gevoerd met relevante betrokkenen. Een keet staat nooit op zichzelf. Ouders, burens, maar ook scholen en kerken hebben vaak op een bepaalde manier met keten te maken. De volgende informatie is gebaseerd op gesprekken met enkele willekeurige betrokkenen en kan dus niet worden gegeneraliseerd.

Ouders

De meeste ondervraagde ouders hebben het idee dat het naar de keet gaan en het verkennen van hun grenzen voor jongeren 'een fase' is waar ze wel weer over heen groeien. Ze experimenteren met alcohol als onderdeel van de puberteit. Wanneer ze wat ouder worden, een baan en een vriendin krijgen, gaat dit gedrag meestal wel weer voorbij, zo wordt verondersteld. Welbeschouwd is het keetgedrag iets waar ouders weinig invloed op denken te hebben.

Veel ouders verwoorden het dilemma waar ze voor staan: ze hebben liever dat hun kind bij de burens in de keet zit, dan dat hij of zij uitgaat in een ver weg gelegen discotheek waar, naar hun mening, vaak agressief gedrag vertoond wordt en de jongeren weer andere risico's lopen. Ouders hebben het gevoel dat de eigenaren van keten wel een oogje in het zeil houden. De verantwoordelijkheid voor hun kind(eren) wordt enigszins afgeschoven op anderen. En omdat iedereen zo denkt, houdt er in praktijk niemand toezicht. Toch spreken veel ouders de wens uit dat er beter op de jeugd in de keten gelet wordt.

Een aantal ouders geeft aan dat ze het een goed idee zouden vinden wanneer alle ouders eens wat strenger zouden zijn voor hun kinderen. Gesprekken tussen ouders onderling zouden hier wellicht toe

kunnen leiden. Ouders meer bewust maken van de problematiek rondom de keten is volgens de geïnterviewde kerkelijke instellingen en scholengemeenschappen de kern van een mogelijke aanpak. Anderen zien ook een mogelijkheid in het praten met de jongeren zelf. Voorlichting over alcohol, drugs en brandveiligheid zouden hun gedrag mogelijk kunnen beïnvloeden. Sommige ouders zijn hier vrij sceptisch over. Zij denken dat jongeren zich niets van voorlichting aan zullen trekken en gewoon doen waar ze zelf zin in hebben.

Er is ook een groep ouders die vindt dat de keten helemaal niet aangepakt hoeven te worden. De jongeren zitten daar prima, hebben het gezellig met elkaar en drinken samen een biertje. Wat is daar mis mee, zeggen zij.

Omwonenden

Omwonenden van keten zijn in enkele gevallen gevraagd naar hun mening en deze was vaak neutraal. De meeste omwonenden geven aan geen overlast te ervaren van de keten. Ze horen af en toe wel eens iemand op de brommer aankomen of wegrijden. Vaak is de keet een vervanging voor het hangen op straat en omwonenden hebben de jongeren dan liever in een keet zitten. Keten zijn in de meeste gemeenschappen onderdeel van een cultuur. Kritisch zijn over keten is niet gepast en kan ook heel vervelend zijn voor de betreffende persoon. Er zijn gevallen bekend waarin 'klokkenluiders' letterlijk bedreigd werden nadat zij melding hadden gedaan van overlast.

Het aantal mensen dat aangeeft overlast te ervaren van keten is bovendien relatief klein omdat veel keten niet direct te maken hebben met burens of woonhuizen in de omgeving. Vanwege het landelijke karakter van de meeste gebieden waar keten staan vinden jongerengroepen vaak wel een plek waar ze ongestoord - ver weg van het dorp of de stad - kunnen samenkomen.

Scholen

De scholen die we gesproken hebben zijn goed op de hoogte van alle commotie rond de keten. De scholen zien geen direct probleem in de keten. Jongeren zoeken elkaar op voor gezelligheid en een drankje, daar is niets op tegen.

Scholen hebben meestal voorlichtingsprogramma's over agressie, discriminatie en drugs lopen. Hierin besteden ze ook aandacht aan alcoholgebruik. Deze voorlichting maakt wel enige indruk op de leerlingen, maar aan de risico's van alcoholgebruik tilt men over het algemeen niet zo zwaar. 'Ach, dan heb ik toch een mooi leven gehad' is een veel gehoorde opmerking bij bespreking van de gevaren van alcohol in het verkeer en voor de gezondheid. De scholen leggen de verantwoordelijkheid bij de ouders.

Leerlingen met leerproblemen zijn vaak ook degenen die naar keten gaan. Door het keetbezoek worden ze gestimuleerd om andere dingen te doen dan hun huiswerk. Bij bespreking van dit soort problemen besluiten ouders vaak om hun kind een paar weken uit de keet te houden, maar daar blijft het dan bij. Volgens scholen zijn de keten een sociaal geaccepteerd fenomeen. Weinig mensen in de omgeving van keten hebben er moeite mee.

Kerken

Voor dit onderzoek is een aantal gesprekken gevoerd met kerkbesturen en predikanten. In veel gemeenten met keten speelt de kerk een belangrijke rol. De vraag is welke positie kerken innemen als het gaat om de keten en of ze op de hoogte zijn van het fenomeen. Kerken blijken bekend te zijn met keten en ze zijn er over het algemeen niet gelukkig mee. Ze zijn wel blij dat de jeugd van de straat is, maar ze maken zich zorgen over het grote alcoholgebruik.

De kerkbestuurders geven aan dat de verantwoordelijkheid bij de ouders ligt. De kerk kan weinig invloed uitoefenen op wat er in de keten gebeurt. Soms wordt door de kerk gepoogd een alternatief te bieden in de vorm van avondactiviteiten, maar men is hier realistisch over en weet dat hiermee maar een selecte doelgroep wordt bereikt. Een duidelijke oplossing voor de situatie heeft men niet en lijkt men ook niet echt te willen zoeken.

Politie

De wijkagenten die we gesproken hebben komen wel eens in een keet om met de jongens te praten. Ze vinden een goed contact met de jongeren belangrijk. Andersom ligt dit voor de jongeren heel anders bleek in paragraaf 5.2. Jongeren hebben liever zo min mogelijk contact en zijn argwanend. De politie kan hen alleen maar beperkingen opleggen, ingrijpen van de politie kan in hun ogen alleen maar negatief uitpakken.

Een wijkagent zit zelf ook in een lastig parket: zolang de jongeren in een keet zitten, wordt de openbare orde niet verstoord (als ze geen overlast veroorzaken), maar de politie weet ook wel dat er in de keten van alles gebeurt dat niet in de haak is (seks, drugs, etc.). Daar heeft ze geen zicht op en vindt ze zorgelijk. De politie krijgt ook te maken met rijden onder invloed. Met name de categorie tussen de 18 en 24 jaar is voor hen een probleem. Een verband tussen keten en het aantal verkeersslachtoffers in deze leeftijdscategorie valt (nog) niet te leggen, doordat gegevens hierover ontbreken.

Volgens de politie bagatelliseren ouders de verhalen over alcohol en drugs. Ze hebben vroeger vaak zelf ook wel eens teveel gedronken. "Dat gaat wel weer over" is de gedachte. Bij ouders roept elke inbreng van de gemeente op dit punt aversie en vijandelijkheid op.

6. Meest opvallende resultaten

Alle bevindingen van dit onderzoek in acht nemend springen twee resultaten in het oog. Het eerste punt is de beschikbaarheid en het gebruik van alcohol. Het tweede punt is de veiligheid van de keten en de bezoekers ervan. In dit hoofdstuk zullen deze twee hoofdthema's verder worden uitgelicht.

6.1 Alcohol: beschikbaarheid en gebruik

De beschikbaarheid van alcohol in de keten is continu en laagdrempelig. Dat heeft allereerst te maken met de prijs van de consumpties. Een prijs tussen de 50 cent en 1 euro is voor jongeren geen belemmering om financiële grenzen te stellen aan hun alcoholgebruik. Jongeren geven aan dat deze grenzen er voor hen wel zijn in de horeca, waar consumpties al gauw tussen de 1,50 en 2 euro kosten. Alcoholverstreking anders dan om niet, oftewel voor een bepaalde prijs, is zonder vergunning niet toegestaan. De keten uit dit onderzoek lijken daarom in overtreding met de Drank- en Horecawet. De jongeren maken echter geen melding dat controleurs van de Drank- en Horecawet zijn langs geweest.

De jongeren uit de keten zorgen ervoor dat alcohol, meestal in de vorm van bier, continu aanwezig is. Door middel van lijsten of een inlegsysteem houdt men bij hoeveel drank er is geconsumeerd en wanneer er weer ingekocht dient te worden. De inkoop gebeurt vrijwel altijd door één of enkele vaste keetbezoekers die gezamenlijk inslaan bij de supermarkt. Sommige keten hebben een rekening lopen bij de dichtstbijzijnde supermarkt en bij enkele keten wordt het bier zelfs afgeleverd. Naast de supermarkten die gebonden zijn aan winkeltijden blijkt bierinkoop ook 's nachts vaak nog mogelijk. Enkele jongeren geven aan via de achterdeur nog wel wat te kunnen kopen.

Leeftijdsgrenzen voor de verstrekking van alcohol in de keten worden nergens in acht genomen. Ook jongeren onder de 16 jaar kunnen hun drankje kopen en nuttigen. Dit betekent dat zelfs jongeren van 12 en 13 jaar alcohol drinken. Invloed van ouders op dit punt lijkt afwezig. Ouders lijken soms onwetend of onbezorgd over het gebruik van hun kinderen. Vaak is er zelfs sprake van goedkeuring. Veel ouders hebben vroeger zelf ook veel gedronken en drinken nog steeds regelmatig. De jongeren geven aan dat hun ouders de keet prima vinden en dat ze wel begrijpen dat een biertje daar natuurlijk bij hoort.

Kijken we naar het alcoholgebruik dan gebruiken jongeren ongeveer 12 flesjes (15 glazen) bier op een avond. Aangezien aan het onderzoek vooral jongens hebben meegewerkt geldt dit cijfer slechts voor het mannelijke deel van de jongeren. Het gebruik van een half kratje bier, per persoon per avond, is vergelijkbaar met cijfers van het alcoholgebruik van specifieke jongerengroepen tijdens de zomermaanden op onder andere de waddeneilanden. In Nederland is er een specifieke groep jongeren die gekenmerkt kan worden door hun excessieve alcoholgebruik. De jongeren uit de keten lijken deel uit te maken van deze subcultuur waarin drinken een doel op zich is geworden. Deze subcultuur wordt gekenmerkt door 'time-out' situaties waarin drinken centraal staat, zonder dat daarbij iets gegeten wordt, of dat er iets speciaals te vieren is (Knibbe, 2001).

Leggen we deze cijfers naast de algemene landelijke cijfers van alcoholgebruik, dan blijkt dat keetjongeren rond de zestien op een avond 2,5 tot 3 keer meer drinken (15 glazen) dan het landelijk gemiddelde (6 glazen).

Het feit dat jonge tieners al op vroege leeftijd in aanraking komen met drank en ook steeds meer drinken is een landelijk verschijnsel. Landelijk is een trend waarneembaar dat jonge tieners steeds meer en vroeger drinken, zo blijkt uit recente cijfers van het Trimbos-instituut (Monshouwer e.a., 2004).

6.2 Veiligheid van de keten

Veiligheid van de keten blijkt een zeer onderbelicht punt te zijn. Slechts enkele bezochte keten beschikken over een brandblusser. De jongeren geven aan zich geen zorgen te maken over de brandveiligheid aangezien ze “er toch zo uit zijn”. In werkelijkheid is een keet vaak niet groter dan 20 vierkante meter, staat vol met banken, tafels en andere obstakels als lege kratten of een bar. Bovendien zijn op een gemiddelde avond in het weekend al gauw 15 jongeren aanwezig in de keet. Het is twijfelachtig of jongeren bij brand dan inderdaad allemaal vroegtijdig de keet kunnen verlaten. Over brandwerende materialen wordt niet nagedacht en dat blijkt ook uit de vele aanwezige brandgevoelige materialen die aanwezig zijn, zoals vlaggetjes, posters, netten en andere vormen van versiering.

Een ander veiligheidspunt is het rijden onder invloed. Keten liggen vaak afgelegen en zijn daarom niet altijd door alle jongeren te voet of op de fiets te bereiken. Men name de oudere tieners en twintigers geven aan vaak met de auto of brommer naar de keet te komen. Alcohol speelt op dit punt voor hen geen echte rol. Ook met alcohol op rijdt men terug naar huis. Gevoelens van “hier kan dat” en “ik kan heel goed tegen alcohol” lijken te overheersen.

De jongeren maken wel een verschil tussen rijden onder invloed van en naar de keet en rijden onder invloed tijdens uitgaan. De meeste jongeren geven namelijk aan bij het uitgaan wel een oplossing te bedenken. Oplossingen zijn het regelen van een BOB of de taxi. Aan deze oplossingen kleven op gewone keetavonden, waarna men niet meer uitgaat, twee grote nadelen. Nadeel van de eerste oplossing is dat eigenlijk niemand de BOB wil zijn. Nadeel van de tweede oplossing is dat de taxi erg duur is.

Het laatste veiligheidspunt is het ontbreken van toezicht. De keet is vaak een ministaatje waar de jongeren het voor het zeggen hebben. Ouders geven aan het fijn te vinden te weten waar hun kind uithangt, maar nemen vervolgens niet of nauwelijks initiatief om toezicht te houden op wat er precies gebeurt in de keet. Naast risico's op het gebied van alcoholgebruik zijn er ook duidelijke risico's aanwezig op andere fronten. Jonge tieners komen vroeg in aanraking met tabak en mogelijk soms ook met softdrugs. Ondanks dat alle keten beweren geen drugs toe te staan zijn er de afgelopen jaren toch keten gesloten door drugsoverlast. Een ander risico dat naar voren is gekomen, ligt op het seksuele vlak. Mede door drankgebruik lopen situaties makkelijker uit de hand en met name voor de groepen jonge tieners moeten deze risico's serieus worden genomen. Er is een keet bekend waar jongeren al vanaf 13 jaar met seks te maken krijgen. Dit onderzoek is niet verder ingegaan op de omvang en de aard van deze risico's. Nader onderzoek naar dit specifieke thema wordt aanbevolen.

6.3 Tot slot

Een laatste aspect dat opvallend mag worden genoemd is de bagatelliserende houding die waargenomen werd bij veel betrokkenen. Scholen, kerken, politie en andere betrokkenen wijzen vooral richting de ouders en zeggen dat het probleem ligt in de opvoeding. Daar voegt men vervolgens vaak aan toe dat men vroeger zelf ook wel eens een biertje dronk en dat men wel begrijpt dat ouders niet te streng willen zijn voor hun kinderen. Ouders bagatelliseren het alcoholgebruik en de risico's van keten door aan te geven dat experimenteren met drank hoort bij de ontwikkeling van kinderen. De meest gehoorde opmerking uit dit onderzoek was: “ach het hoort bij de leeftijd, als ze ouder worden gaat het wel weer over”. De meeste betrokkenen lijken niet in te zien dat het alcoholgebruik onder jonge tieners in plattelandsgemeenten is gestegen. Tieners drinken vroeger en meer. Alcoholgebruik vanaf 13 jaar wordt over het algemeen geaccepteerd en hoort bij de cultuur.

7. Aanbevelingen

STAP doet een viertal aanbevelingen gericht op een betere beheersbaarheid van het fenomeen keten. De aanbevelingen richten zich op een aantal juridische aspecten ten aanzien van keten, mogelijkheden om het aantal keten terug te dringen, risico's voorkomen en de beschikbaarheid van alcohol. Deze vier thema's zullen achtereenvolgens worden besproken.

7.1 Noodzaak voor juridische duidelijkheid

Uit dit veldonderzoek dat in een aantal gemeenten heeft plaatsgevonden blijkt dat er veel onduidelijkheid is over de mogelijke illegaliteit van keten. Bestuurders worstelen met de vraag: "Zijn keten veilig, moeten we ingrijpen of zijn keten een onderdeel van onze cultuur". Daarnaast stellen gemeenten zich de vraag: "zijn keten in overtreding met de landelijke wetgeving"? Op een aantal punten heerst onduidelijkheid:

- In hoeverre zijn keten echt in strijd met de Drank- en Horecawet?
- Welke veiligheidseisen mogen er aan keten wettelijk worden gesteld?
- Passen keten in (sta)caravans in het algemeen binnen het bestemmingsplan van deze locaties?
- Welke mogelijkheden en plichten hebben gemeenten op het gebied van openbare orde om in te grijpen bij overlast?

Juridische onduidelijkheid is niet alleen erg onproductief, maar leidt ook vaak tot onnodige discussies en passiviteit. Het gevolg is dat landelijk gezien een duidelijke lijn ontbreekt in het lokaal ketenbeleid. Op dit moment voeren de gemeenten hun eigen beleid, dat uiteenloopt van gedogen tot verbieden. Gemeenten zijn bovendien vaak niet goed op de hoogte van de rol van de VWA (Voedsel en Warenautoriteit) in dit geheel. Op deze manier ontstaan lokale beleidsverschillen die verwarrende discussies doen aanwakkeren.

STAP beveelt aan een duidelijk landelijk kader te ontwikkelen waarbinnen gemeenten keten kunnen laten bestaan. Dit zal een aanzienlijke tijdsbesparing met zich meebrengen op het gebied van de gemeentelijke besluitvorming doordat een scenario waarin elke gemeente haar eigen beleid gaat ontwikkelen wordt voorkomen.

7.2 Uitbreiding voorkomen

Als gemeenten besluiten in te grijpen met als doel het aantal keten reduceren, dan lijkt een aantal mogelijkheden hiervoor effectief.

Alternatieven

Een concrete maatregel die genomen kan worden tegen verdere uitbreiding van het aantal keten is het bieden van alternatieven. De meeste keten vinden we vooral op plaatsen waar duidelijk gebrek is aan alternatieven voor vrijetijdsbesteding. In de dorpen waar geen keten zijn aangetroffen zijn er vaak meer mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding.

Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat alternatieven vaak goed gewaardeerd worden. Dit geldt voornamelijk voor de jongeren in de leeftijdscategorie 12 tot 15 jaar. Juist op deze leeftijd beginnen jongeren met een keet, blijkt uit dit onderzoek (hoofdstuk 4). Een keet beginnen op latere leeftijd blijkt minder vaak te gebeuren en het bieden van een alternatief aan jonge tieners lijkt daarmee het meest effectief.

Faciliterende actoren

Er zijn diverse actoren betrokken bij het fenomeen keten die als faciliterend kunnen worden beschouwd. De grondeigenaren zijn de meest duidelijke betrokkenen. Te overwegen valt deze groep aan te spreken op haar manier van handelen. Veel keten staan op het grondgebied van de ouders, maar er zijn er ook die op de grond van kennissen/dorpsgenoten staan. De vraag is of deze grondeigenaren op de hoogte zijn van wat er zich werkelijk in de keet afspeelt. Bovendien lijken ze weinig aandacht te besteden aan de brandveiligheid van de ruimtes. Brandblussers en nooduitgangen zijn zelden aanwezig. Brandbare materialen en risicovolle stroomvoorzieningen zijn er daarentegen volop.

Naast de stroomvoorziening hebben de eigenaren ook een faciliterende functie bij de drankvoorziening van de keten. Als de jongeren in de keet te jong zijn om alcoholische drank te mogen kopen, zijn het vaak de eigenaren (in veel gevallen de ouders van één van de keetgangers) die de bestellingen bij de supermarkt doen en ze in ontvangst nemen.

Andere actoren die het de keetjeugd gemakkelijk maken zijn medewerkers van supermarkten. Zij hebben vaak een bezorgservice waarmee ze kratten bier in aantallen van 100 tot 150 bij de keet aan de deur afleveren. Bovendien laten zij zich bewust misleiden door de bestelling van de ouders of eigenaren aan te nemen, terwijl zij er wel degelijk van op de hoogte zijn dat de jeugd die het bier consumeert vaak jonger dan de wettelijk toegestane leeftijd is.

Ook caravanhandelaren spelen soms handig in op de behoeften van tieners. Ze stellen de jongeren soms oude caravans ter beschikking, waar ze toch al vanaf moesten. Ook worden er (bijvoorbeeld via internet) caravans voor een kleine vergoeding verkocht aan keetgroepen.

STAP raadt aan met faciliterende actoren afspraken te maken over hun bijdrage aan de keet. Deze afspraken zullen moeten voortvloeien uit het gemeentelijke beleid dat wordt gevoerd ten aanzien van de keten.

7.3 Risico's voorkomen

Naast uitbreiding voorkomen is er nog een duidelijke stap die kan worden gezet voor een betere beheersing van de keten. Binnen de bestaande keten is een aantal duidelijke risico's aanwezig die van invloed zijn op zowel de gezondheid van de keetbezoekers, als op openbare orde en veiligheid. Er is een aantal sleutels tot succes denkbaar als we kijken naar het beperken van risico's.

Benadering van ouders

Tot nu toe heeft voorlichting op het gebied van alcohol zich vooral gericht op kinderen en jongeren zelf, onder meer via preventieprogramma's op scholen en massamediale campagnes. Uit evaluaties is gebleken dat de effecten van dit soort interventies vaak overschat worden. Uit onderzoek blijkt ook dat ouders invloed kunnen hebben op het alcoholgebruik van hun kind. Op verschillende manieren kunnen ze bijdragen aan het voorkomen van alcoholgebruik op te jonge leeftijd en het voorkomen van overmatig alcoholgebruik op latere leeftijd. Er zijn op dit punt diverse mogelijkheden voor de gemeente. Er zijn materialen beschikbaar die bij kunnen dragen aan de kennis die ouders hebben over de mogelijke effecten van alcohol op het lichaam van jongere tieners. Deze materialen kunnen toegespitst op de gemeentelijke context worden ingezet. Ook kan de gemeente een project organiseren of een gemeentelijke campagne over alcohol en jongeren inzetten in samenwerking met bijvoorbeeld lokale of regionale instellingen. STAP heeft een informatieve brochure ontwikkeld voor ouders over de risico's van keten en hokken.

Doel van dergelijke maatregelen zal altijd moeten zijn bewustwording creëren bij ouders. Deze doelstelling is niet te realiseren door 'ad hoc' projecten of campagnes, maar zal in de visie van STAP altijd ingebed moeten zijn in een lange termijn beleid.

Veiligheid

In het vorige hoofdstuk is de veiligheid van de keten en de bezoekers uiteengezet, met de conclusie dat deze veel te wensen overlaat. Op het gebied van veiligheid lijkt veel winst te behalen. Deel zou deze kunnen worden gerealiseerd door samen met de jongeren te werken aan een keet die beter voldoet aan de brandveiligheidseisen zoals de brandweer die heeft opgesteld. Daarnaast zou er een richtlijn kunnen worden opgesteld waaraan een keet idealiter zou moeten voldoen. Een dergelijke richtlijn kan, mits positief gecommuniceerd, de jongeren en ouders aanzetten tot een keet waarin men veilig(er) samen kan komen.

Een ander punt van veiligheid betreft het rijden onder invloed. In overleg met de politie kan het opsporingsbeleid worden geïntensiveerd. Daarbij gaat het niet alleen om het verhogen van de objectieve, maar ook om het verhogen van de subjectieve pakkans. Dat laatste hangt onder andere samen met de wijze waarop de resultaten van opsporingsmaatregelen worden gepubliceerd in de media.

Het geven van voorlichting over de risico's van het rijden onder invloed heeft in het algemeen slechts een tijdelijk effect op het rijgedrag. Wel zou getracht kunnen worden het fenomeen van de BOB te introduceren in de keten. Dat betekent dat per keetavond iemand wordt aangesteld die geen alcohol gebruikt en de andere bezoekers zal moeten thuisbrengen. Het nadeel van deze formule is echter dat de aanwezigheid van de zogenaamde BOB het alcoholgebruik onder de anderen zou kunnen stimuleren. Het inzetten van verhoogd politietoezicht wordt in het algemeen toch als de meest effectieve maatregel beschouwd.

7.4 Beschikbaarheid beperken

Een belangrijke conclusie die in het vorige hoofdstuk kon worden getrokken is het feit dat alcohol, voor jong en oud, vrijwel altijd continu beschikbaar is in de keten. Deze beschikbaarheid is mogelijk door de omstandigheden die daarvoor aanwezig zijn. Uit internationaal onderzoek (Babor, 2003) blijkt dat het beperken van de beschikbaarheid één van de meest succesvolle instrumenten is om alcoholgerelateerde problemen te voorkomen. Als we kijken naar beschikbaarheid dan hebben we het onder andere over: leeftijdsgrenzen, prijs, aantal verkooppunten en sluitingstijden. Kijkend naar de keten lijken met name de prijs, leeftijdsgrenzen en in zekere zin de sluitingstijden handvatten te bieden.

De prijs van bier in supermarkten is momenteel zeer laag. Supermarkten stunten tegen elkaar op met als gevolg dat de beschikbaarheid van alcohol nog laagdrempeliger wordt. Met supermarkten zijn afspraken te maken over kortingsacties op alcoholhoudende drank en met name over die acties die mogelijk gericht zijn op jongeren.

Naast prijs kunnen de leeftijdsgrenzen die de supermarkten moeten hanteren, opnieuw onder de aandacht worden gebracht. Wettelijk is het niet toegestaan zwak-alcoholhoudende drank, zoals bier, te verkopen aan jongeren onder de 16 jaar en sterke drank aan jongeren onder de 18 jaar. Uit het onderzoek is gebleken dat ook jongeren onder de 16 jaar in de gemeente aan drank kunnen komen. Sommige jongeren geven aan zelf de drank te kopen en andere worden geholpen door familieleden. Zeker in de kleine dorpskernen waar iedereen elkaar kent is het voor de plaatselijke supermarkt niet moeilijk te achterhalen voor wie de drank uiteindelijk bestemd is. Overleg met deze partij zal nodig zijn om deze situatie te veranderen. Enkele gemeenten zijn hiermee reeds niet onverdienstelijk actief geweest. Hierbij valt aan te bevelen de alcoholverstrekking in de praktijk regelmatig te monitoren, zodat ook kan worden vastgesteld of het beleid werkt.

Ook de openingstijden waarbinnen alcohol gekocht kan worden is een aandachtspunt. Jongeren hebben aangegeven ook 's avonds alcohol te kunnen kopen, hetzij via de achterdeur van de

supermarkt of via een bezorgservice. Maatregelen die in dit kader kunnen worden genomen passen in de context van een aangepast alcoholmatigingsbeleid van gemeenten. Een dergelijk beleid is vanzelfsprekend niet alleen van toepassing op de bezoekers van de keten.

Bronnen

Babor, T. et al. (2003). *Alcohol no ordinary commodity*. Oxford: Medical Publications.

Knibbe, R. (2001) Studiemiddag over *nieuwe kansen voor een gemeentelijk alcoholbeleid*. Woerden: NIGZ.

Monshouwer, K., Dorsselear, S. Van, Gorter, A., Verdurmen, J. & Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag. Kerngegevens uit het peilstationonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut.

NIGZ/Universiteit Maastricht (2001) *'Alle dagen feest?'* Woerden: NIGZ

Pol van de, M. & Duijser, E. (2003) *Meting alcoholgebruik jongeren. Onderzoek onder Nederlandse jongeren 10 t/m 15 jaar*. Amsterdam: NIPO